

Кошкош О. О.,
аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України,
суддя
Донецького окружного адміністративного суду

ПРАВОВА ПРИРОДА СПРАВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ ПРИВОДУ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ І РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ ТА ОСІБ

LEGAL NATURE OF ADMINISTRATIVE JURISDICTION CASES, CONCERNING THE QUESTIONS OF ENFORCEMENT OF COURT DECISIONS, DECISIONS OF OTHER AUTHORITIES AND PERSONS

У статті проведено дослідження питань правової природи судових процедур щодо питань виконавчого провадження в адміністративному процесі. Обґрунтовано, що оскарження дій, бездіяльності, рішень виконавця у межах адміністративного судочинства, а також вирішення судом процесуальних питань виконавчого провадження здійснюється не у межах провадження за основою справою, а в окремих процедурах адміністративного процесу.

Ключові слова: виконавче провадження, адміністративна юрисдикція, оскарження дій, бездіяльності виконавця, судові рішення, стадія процесу.

В статье исследована правовая природа судебных процедур по вопросам исполнительного производства в административном процессе. Обосновано, что обжалование действий, бездействия, решений исполнителя в рамках административного судопроизводства, а также разрешение судом процессуальных вопросов исполнительного производства осуществляется не в рамках производства по основному делу, а в отдельных процедурах административного процесса.

Ключевые слова: исполнительное производство, административная юрисдикция, обжалование действий, бездействия исполнителя, судебные решения, стадия процесса.

The legal nature of judicial procedures concerning the issues of enforcement proceedings in the administrative process has been studied in this paper. It has been substantiated, that appeal of actions, inaction, decisions of the performer within the framework of the administrative procedure, and also the court permission of judicial issues of enforcement proceedings take part not within the framework of the main case proceeding, but have the features of specific procedures of administrative justice.

Key words: enforcement proceedings, administrative jurisdiction, appeal of decisions, actions, inaction of the performer, court decisions, stage of process.

Низький відсоток виконання в Україні судових рішень і рішень інших органів та осіб актуалізує питання захисту прав та інтересів від порушення, оспорення чи невизнання на стадії виконавчого провадження.

З огляду на те, що судові процедури щодо вирішення процесуальних питань виконавчого провадження, а також оскарження дій, рішень, бездіяльності суб'єктів виконання врегульовані у різних процесуальних кодексах, перш за все, постає питання правової природи таких справ.

У ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» виконавче провадження визначено як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб). Між характеристиками «завершальна стадія судового провадження» та «примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб)» використаний з'єднувальний сполучник «і».

Розгляд виконавчого провадження однією зі стадій судового процесу узгоджується з усталеною практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо застосування ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі –

Конвенція), яка гарантує право на справедливий суд. Наприклад, у п. 18 рішення у справі «Ліпівська проти України» від 12 травня 2011 р. [1] ЄСПЛ зауважує, що судові та виконавчі провадження є першою та другою стадіями у загальному провадженні. Виконання рішення не відокремлюється від судового розгляду. У справі «Горнсбі проти Греції» [2] ЄСПЛ у рішенні від 19 березня 1997 р. зазначив, що для цілей ст. 6 Конвенції виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду.

Такий підхід є виправданим у контексті захисту прав заявників у ЄСПЛ, умовою звернення до якого є посилення на порушення прав, гарантованих Конвенцією, яка не містить окремих положень щодо примусового виконання.

Слід погодитися з тим, що сила судового акта як органу державної влади, а також його захисний ефект будуть ілюзорними у разі його невиконання. Однак наявні деякі невідповідності зазначених процедур і проваджень, у яких були постановлені судові рішення, щодо виконання яких у судовому порядку вирішуються певні процесуальні питання.

Щодо місця виконавчого провадження у системі права у науковій літературі висловлюються такі твер-

дження: 1) це інститут певної процесуальної галузі; 2) це самостійна галузь права; 3) це предмет регулювання кількох самостійних галузей права (наприклад, цивільного виконавчого права); 4) це предмет регулювання цивільного процесуального права, навіть коли рішення, що перебуває на виконанні, постановлене не судом (тоді цивільний процес включатиме одну стадію); 5) це комплексна галузь законодавства.

Аналізуючи роль суду у виконавчому провадженні, С.В. Щербак зауважує, що суд не має ні відповідних повноважень, ні процесуальних засобів для участі у виконавчому провадженні. З одного боку, суд у процесі виконання має контрольну функцію, а з іншого – процес затвердження умов мирової угоди судом свідчить про безпосередній зв'язок різних державних юрисдикційних органів. Тож суд не є суб'єктом правовідносин, що виникають під час примусового виконання юрисдикційних органів [3, с. 126].

Протилежною є позиція, за якої процедура оскарження дій виконавця у суді має рису окремого процесу, проте елементи правовідносин, що виникають у такому процесі, входять до процесуального відношення, у межах якого постановлене судове рішення, що виконується [4, с. 128–129].

Р.С. Калінін, заперечуючи визнання виконавчого провадження комплексною галуззю чи міжгалузевим інститутом права, зауважує, що формально-нормативне закріплення правових норм, які регулюють порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності виконавців, у відповідних процесуально-судочинських кодексах є умовним, продиктованим юридичною технікою кодифікації. Р.С. Калінін вважає, що процедури оскарження рішень, дій, бездіяльності виконавця спрямовані на забезпечення управлінського процесу належного виконання виконавчих документів та орієнтовані на забезпечення основної функції виконавчого провадження – охоронно-відновлювальної [5, с. 75].

Проте, оскільки виконавче провадження і судочинство мають на меті захист прав і законних інтересів, таке провадження часто визначають стадією, інститутом, підгалуззю судового процесу (залежно від того, в якому розумінні вживається термін «виконавче провадження»).

Питання правової природи виконавчого провадження досліджували такі вчені, як В.В. Баранкова, Ю.В. Білоусов, Д.Х. Валєєв, Є.В. Васьковський, Е.Ф. Демський, П.П. Заворотько, О.С. Захарова, Р.В. Ігонін, Р.С. Калінін, В.В. Комаров, Т.О. Коломоєць, О.В. Константиї, Є.М. Кузнецов, А.І. Перепелиця, Г.В. Пронська, А.В. Реґо, В.С. Стефанюк, В.І. Тertiшніков, Л.Г. Талан, С.Я. Фурса, С.В. Щербак, В.М. Шерстюк, М.Й. Штефан, М.К. Юков, В.В. Ярков. Окремі питання, що виникають під час виконання рішень суду, розглядали такі вчені, як С.В. Безпалько, В.М. Притуляк, А.В. Руденко, В.В. Сердюк, М.І. Смокович, О.Г. Хрімлі, С.О. Якимчук.

Неоднозначність підходів до питання, що розглядається, та його практичне значення зумовлюють необхідність дослідження питань правової природи процедур, у яких адміністративним судом вирішу-

ються процесуальні питання щодо виконання рішень суду та інших органів і осіб, а саме визначення місця цих процедур в адміністративному судочинстві, з'ясування питання, чи є такі процедури самостійними провадженнями, чи частинами єдиного адміністративного процесу.

Метою цього дослідження є визначення правової природи справ адміністративної юрисдикції, що виникають із приводу виконання судових рішень і рішень інших органів і осіб.

Л.Г. Талан на користь включення виконання рішень судів до складу процесу наводить такі аргументи: 1) єдність цілей (захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів); 2) єдність процесуальної форми вчинення дій; 3) суд займає активну позицію на стадії виконання та залишається головним учасником цих відносин; 4) ЄСПЛ розглядає виконання рішення, постановленого будь-яким судом, як невід'ємну складову частину процесу [6, с. 100].

Певні підходи до розуміння конвенційних понять у практиці ЄСПЛ не завжди зумовлюють їхнє тотожне тлумачення у національній правовій системі з огляду на автономність конвенційних понять. А.А. Яковлев зазначає, що автономність понять означає не вимогу уніфікації національного законодавства, а вимогу застосовувати єдині правила та принципи їх тлумачення для забезпечення існування єдиного європейського стандарту захисту права [7, с. 17–18].

В.В. Баранкова та В.В. Комаров, дотримуючись аналогічного підходу, зауважили, що виконавче провадження забезпечує досягнення матеріально-правової мети судової і несудової юрисдикційної діяльності. Зв'язок виконавчого провадження з попередніми стадіями судового процесу зумовлений єдністю цілей [8, с. 940–941].

Аналогічна позиція відстоюється й у доктрині адміністративного процесу [9, с. 461]. Хоча, наприклад, Е.Ф. Демський вважає, що виконавчі провадження не належать до адміністративних проваджень і організаційно та нормативно виокремлені у самостійний юридичний інститут [10, с. 122–123].

Ю.В. Білоусов визначає виконавче провадження ширше, а саме як заключний етап юрисдикційної діяльності. Судовий контроль за виконанням судових рішень розглядається вченим як особливий вид провадження у суді першої інстанції [11, с. 695, 742].

Водночас у науковій літературі обстоюється і теза про самостійність виконавчого провадження [12, с. 219].

Зауважуючи на нетотожності термінів «виконавче провадження» та «виконання судового рішення», А.С. Зеленов робить висновок, що виконання судового рішення включає процесуальні дії, що вчиняються судом. А.С. Зеленов розглядає виконання судових рішень в адміністративних справах як інститут адміністративного процесуального права, оскільки він: 1) регулює однорідні суспільні відносини з виконання рішення адміністративного суду; 2) є автономним утворенням у складі адміністративного процесуаль-

ного права; 3) закріплений у КАС України і Законі України «Про виконавче провадження»; 4) ґрунтується на специфічних принципах адміністративного процесу; 5) використовує специфічні поняття та конструкції (звіт про виконання, що подається на вимогу адміністративного суду, тощо) [13, с. 253, 254].

С.В. Щербак вважає, що виконавче провадження має увійти до системи адміністративного процесу як один із видів його проваджень з огляду на такі ознаки: 1) орган державної виконавчої служби (далі – ДВС) входить до структури Міністерства юстиції України, тобто примусове виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів здійснюється органами державної виконавчої влади та є функцією державного управління, як і контроль за діями державних виконавців; 2) державний виконавець має визначений законом правовий статус державного службовця; 3) правовідносини, що виникають у зв'язку з проведенням виконавчих дій, мають адміністративний характер; 4) відповідальність у виконавчому провадженні є адміністративною; 5) ДВС є органом адміністративної юрисдикції [14, с. 33].

Т.О. Гуржій відносить виконавче провадження до групи адміністративних проваджень щодо розгляду т. зв. «конфліктних» адміністративних справ (тобто справ, у яких наявний правовий спір між учасниками публічних правовідносин) [15, с. 56, 57, 132].

Р.С. Калінін визначає виконавче провадження підгалуззю адміністративного права [5, с. 76].

С.О. Антонова вважає, що виконавче провадження не є стадією судового процесу, адже не належить до судової влади, а виконує функції виконавчої влади. Суд має юридичну можливість активно впливати на рішення і дії виконавчої влади, що у виконавчому провадженні забезпечується можливістю здійснення судового контролю за діяльністю органів примусового виконання та безпосереднього вирішення низки питань виконання (видача виконавчого листа, роз'яснення судового рішення тощо) [16, с. 6–7, 10, 11].

Б.Є. Деготь виділяє у виконавчому процесі (який він ототожнює з виконавчим провадженням) такі допоміжні провадження: щодо притягнення до відповідальності за порушення Закону про виконавче провадження; виконавче контрольне провадження; провадження щодо оскарження дій (бездіяльності) виконавця, що мають бути врегульовані відповідним процесуальним законодавством. Б.Є. Деготь відмежовує виконавчий процес від юридичних процесів, у яких приймаються рішення, що підлягають примусовому виконанню, проте вказує на їхню взаємодію, що проявляється у взаємозалежних процесуальних діях, наприклад, відстроченні (розстроченні) виконання, зміні способу (порядку) виконання [17, с. 5, 6, 11].

Д.Х. Валеєв пропонує розглядати виконавче провадження як самостійну процесуальну галузь права – виконавче процесуальне право, предметом правового регулювання якого є процесуальні відносини, що виникають із приводу виконавчої діяльності виконавця, інших органів виконання, втілені в особливу процесуальну форму [18, с. 7].

П.В. Макушин зауважує, що більшість процесуальних механізмів, що застосовуються під час виконання рішень суду, застосовуються і під час виконання рішень інших органів. Це дає підстави для висновку про те, що система виконавчих процедур має самостійний характер і не може розглядатися як частина цивільних процесуальних відносин [19, с. 307].

У контексті дискусії з приводу співвідношення виконавчого провадження з судовим процесом слід виділити такі підходи до співвідношення судових процедур вирішення процесуальних питань виконавчого провадження, а також оскарження у судовому порядку дій, бездіяльності, рішень виконавця, з виконавчим провадженням і судовим процесом: 1) такі процедури є частиною судового процесу та відокремлені від виконавчого провадження; 2) такі процедури є частиною виконавчого провадження, яке відокремлене від судового процесу; 3) такі процедури є частиною виконавчого провадження, яке є стадією судового процесу.

На користь самостійності процесуальних відносин, що виникають у процесі виконання рішень органів та уповноважених осіб, а також процедур щодо вирішення процесуальних питань виконавчого провадження і судового оскарження дій, бездіяльності, рішень виконавця, свідчать такі обставини.

По-перше, коли судові процедури з приводу питань виконавчого провадження стосуються примусового виконання акта іншого органу чи особи (наприклад, виконавчого напису нотаріуса) або судового рішення, постановленого за правилами іншого судочинства (якщо суб'єкт звернення не має права на застосування судового контролю за правилами іншого судочинства), відсутній зв'язок цих процедур із провадженням адміністративного суду, яке б передувало виконанню.

С.В. Щербак, не погоджуючись із тезою про те, що цивільний процес може складатися з однієї стадії судового виконання (якщо справу розглядав не суд), зауважує, що це не узгоджується ні з часом вчинення виконавчого провадження, ні з процесуальним змістом дій виконавця, ні з процесуальними ускладненнями такого провадження [14, с. 35].

По-друге, існують відмінності щодо суб'єктного складу таких процедур та адміністративного судочинства у справі, в якій було постановлене судові рішення, що перебуває на примусовому виконанні. Так, учасниками справи щодо оскарження дій чи бездіяльності виконавця чи органу ДВС є особа, яка подає позовну заяву (не обов'язково позивач або відповідач за первісною справою, тобто стягувач чи боржник у виконавчому провадженні – ч. 1 ст. 287 КАС України), та органи ДВС чи приватний виконавець (ч. 3 ст. 287 КАС України), які не були учасниками первісної справи.

На тій підставі, що коло учасників у процесі постановлення судового рішення не збігається з колом учасників справи під час вирішення процесуальних питань щодо його виконання, С.В. Щербак робить висновок про співвідношення суб'єктного складу та-

ких справ як частини і цілого [4, с. 123]. Однак у такому разі ціле не охоплюватиме частину.

Як зауважує Р.В. Ігонін, необхідно враховувати, що у виконавчому провадженні термін «стягувач» є більш об'ємним порівняно з терміном «позивач». Це можна обґрунтувати тим, що поряд із судовими актами також виконуються й акти інших органів (постанови державного виконавця, постанови органів і посадових осіб, до компетенції яких належить розгляд справ про адміністративні правопорушення) [20, с. 133].

По-третє, оскарження рішень, дій, бездіяльності виконавців, органів ДВС, Державної казначейської служби України відбувається у позовному провадженні, окремому від провадження, в якому було постановлене судове рішення, що перебуває на виконанні.

Щодо єдності предмета розгляду у справах, за якими ухвалене рішення, що перебуває на виконанні, та у справах, пов'язаних із його виконанням, у літературі висловлюються різні думки.

Наприклад, С.В. Щепалов зауважує, що у процедурі оскарження дій виконавця предметом спору є процесуальне право або обов'язок виконавця вчинити оскаржувану дію або утриматися від певної дії. Такі права або обов'язки є гарантією належної реалізації матеріального права стягувача, питання про захист якого вирішене у судовому рішенні, що перебуває на виконанні. С.В. Щепалов вважає, що процедури у справах, які стосуються вирішення окремих питань виконавчого провадження, з основним процесом об'єднує об'єкт захисту – суб'єктивне матеріальне право чи законний інтерес стягувача. Тому ці процедури вчений включає до процесу, під час якого ухвалене рішення, що перебуває на виконанні [4, с. 120, 124, 137–139].

Позицію щодо єдності об'єкта таких процедур з об'єктом основної справи, за результатами якої було постановлене судове рішення, що перебуває на виконанні, обстоював В.Н. Щеглов, який зауважував, що весь процес, починаючи з відкриття провадження у суді першої інстанції і до виконання рішення, включаючи провадження щодо перевірки правильності судового рішення та дій судового виконавця, має один спільний об'єкт – суб'єктивне матеріальне прав або юридичний факт [21, с. 44–45].

Тобто цей підхід аргументований тим, що опосередковано у другій категорії справ відбувається також захист тих самих прав, на захист яких вже було ухвалене рішення, що підлягає виконанню. Проте у другому випадку йдеться про нові порушення чи їх реальні загрози, невизнання чи оспорення певних прав. Тож говорити про те, що їхнє усунення (як і вирішення інших процесуальних питань виконавчого провадження) відбувається у межах того процесу, що був закінчений, навряд чи доречно.

Безумовно, слід погодитися з тим, що про реальний захист (його завершення) слід говорити, коли порушене право вже поновлене чи усунуті перешкоди у його здійсненні. Однак це не означає, що всі питання, які вирішуються у процесі досягнення цієї

мети, є частиною єдиного судового процесу та що єдність мети не допускає її досягнення за допомогою декількох судових чи позасудових процедур.

Крім того, А.В. Реґо звертає увагу на те, що на основній стадії судового процесу завданням судових органів є захист порушеного суб'єктивного права, а у виконавчому провадженні суд здійснює судовий контроль для забезпечення законності цього провадження. Основна роль суду у виконавчому провадженні – це контроль за діяльністю органів примусового виконання та інших організацій, що виконують юрисдикційні акти [22, с. 91].

Як зауважує Д.Х. Валеев, суд виконує низку процесуальних обов'язків, переважно наглядово-роз'яснювального характеру, які зачіпають сферу виконавчого провадження. Однак ці дії суду здійснюються у межах судового процесу і визначаються відповідними процесуальними нормами, а не нормами виконавчого провадження. Відносини виконавців із судами повинні будуватися за принципом «процесуальної взаємодії» (процесуального партнерства), мета якої – забезпечення інтересів правосуддя, захист прав і законних інтересів громадян і організацій [18, с. 14].

М.А. Гурвич вважав, що виконавче провадження не входить до складу діяльності суду і є щодо неї «чужорідним клином» [23, с. 28].

О.В. Гетманцев, навпаки, підтримуючи визначення виконавчого провадження стадією судового процесу, зауважує, що у виконавчому провадженні одночасно виникають правовідношення за участю суду, які є цивільними процесуальними та пов'язаними з виконавчим провадженням. Їхнє існування дає можливість розглядати в системі виконавчого провадження окрему стадію – виконання судових рішень, що регулюється нормами ЦПК і нормами виконавчого права як самостійної галузі. У такому підході проявлятиметься взаємодія судової і виконавчої влади [24, с. 78, 79].

Заперечуючи проти розгляду виконавчого провадження стадією судового процесу, Р.С. Калінін зауважує, що такий підхід призводить до визнання «зрощення» на стадії виконання судової та виконавчої гілок влади, що є антиконституційним. Р.С. Калінін наголошує на тому, що судочинський процес трансформується в адміністративні процедури виконавчого провадження. Вчений називає виконавче провадження адміністративно-процедурною діяльністю, а відповідні судові процедури контролю за таким провадженням і вирішення судом процесуальних питань щодо такого провадження – інститутами виконавчого провадження [5, с. 75].

Наприклад, у Франції виконавче провадження традиційно розглядається як частина цивільного процесуального права та невід'ємна умова доступу до правосуддя. Проте виконавче провадження Франції фактично відіграє самостійну, автономну роль у системі права, лише формально будучи частиною цивільного процесуального права. Як зазначає Є.М. Кузнецов, сама суть виконавчого провадження докорінно відрізняється від діяльності суду в межах цивільного процесу – у ході виконавчого проваджен-

ня не здійснюється правосуддя; судовий виконавець діє за дорученням і в інтересах клієнта та у межах, визначених законом. Але, згідно з чинним французьким законодавством, виконавче провадження має похідний характер стосовно цивільного процесу і цивільного права Франції [22, с. 5, 13, 14].

С.В. Щепалов виділяє такі спільні риси правовідносин у виконавчому провадженні за участю суду й основного судового процесу: а) регулюються нормами процесуального права; б) суб'єктом є суд; в) пов'язані з процесом судового захисту суб'єктивних прав. На цій підставі вчений робить висновок, що такі правовідносини є елементарними частинами цивільного процесу, під час якого вони виникають [4, с. 129]. Проте у межах адміністративного процесу оскарження рішень, дій, бездіяльності суб'єктів виконання здійснюється у межах позовного провадження.

А.В. Реґо розглядає правовідносини щодо судового контролю у виконавчому провадженні різновидом правових відносин, що виникають у виконавчому провадженні разом із правовідносинами примусового виконання, правовідносинами за участю інших посадових осіб органів примусового виконання та правовідносинами за участю інших органів та осіб, які виконують юрисдикційні акти (стягнення коштів банками, казначейством). Правовідносини судового контролю та щодо примусового виконання вчений називає процесуальними; ті, що виникають із посадовими особами органу примусового виконання – адміністративними; за участю інших органів та осіб – публічними [25, с. 10–11].

Наприклад, В.М. Притуляк вважає, що суд залишається головним і активним учасником виконавчого провадження, оскільки слід визнати, що в окремих

випадках належна реалізація приписів судового рішення неможлива без втручання суду в процес його виконання; закріплення у ЦПК України спеціальної процедури щодо здійснення контролю з боку суду за законністю діяльності державного виконавця також свідчить про нерозривний зв'язок між ухваленням судового рішення та його виконанням [26, с. 48].

Проте Закон України «Про виконавче провадження» передбачає й адміністративне оскарження рішень, дій або бездіяльності державних виконавців, що існує окремо від судового процесу. У зв'язку з цим, М.І. Смокович ставить запитання про те, що, якщо виконання судового рішення є стадією судового вирішення спору, то чому на цій стадії спір вирішують органи державної виконавчої служби, які належать до виконавчої гілки влади, що неприйнятно з позиції поділу державної влади [27].

Суд не вершить правосуддя у виконавчому провадженні (основна його функція в цивільному процесі), оскільки йому відведена роль контролюючого органу у такому провадженні [28, с. 22].

О.В. Орлов виділяє як окреме поняття «адміністративне правосуддя у сфері виконавчого провадження», визначаючи його як особливий вид державної діяльності, що здійснюється компетентним судом і полягає у розгляді та вирішенні на підставі закону адміністративної справи у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів [29, с. 10, 17].

Процедура оскарження у межах адміністративного судочинства дій, бездіяльності, рішень суб'єктів виконавця, а також процедури вирішення судом процесуальних питань виконавчого провадження не належить до процесу, за яким постановлене судове рішення, що перебуває на виконанні. Такі процедури мають риси окремих процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ліписвіцька проти України» від 12 травня 2011 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_648.
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Горнсбі проти Греції» від 19 березня 1997 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_079/print1485982065879925.
3. Щербак С.В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2002. 218 с.
4. Щепалов С.В. Природа і характер правоотношений в исполнительном производстве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. М., 2005. 197 с.
5. Калінін Р.С. Про місце виконавчого провадження у системі права України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 9-1. С. 73–76.
6. Талан Л. Виконавче провадження в структурі цивілістичного процесу. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 2. С. 96–102.
7. Яковлев А.А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Х., 2009. 20 с.
8. Курс цивільного процесу: підручник / за ред. В.В. Комарова. Х. Право, 2011. 1352 с.
9. Константи́й О.В. Проблеми захисту в адміністративному судочинстві суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів: монографія. К.: Істина, 2015. 544 с.
10. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
11. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. С.С. Бичкової. К.: Атіка, 2008. 840 с.
12. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
13. Зеленов А.С. Виконання судового рішення як завершальна стадія розгляду адміністративної справи. Економічна теорія та право. 2016. № 3. С. 248–260. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2016_3_20.
14. Фурса С.Я., Щербак С.В. Виконавче провадження в Україні: навч. посіб. К. Атіка, 2002. 480 с.
15. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно-процесуальне право України: підручник / за ред. О.В. Кузьменко. К. Атіка, 2007. 416 с.
16. Антонова С.А. Защита прав взыскателя, должника и других лиц в исполнительном производстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Москва, 2006. 24 с.

17. Деготь Б.Е. Административно-правовые аспекты исполнительного процесса: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2006. 23 с.
18. Валеев Д.Х. Система процессуальных гарантий прав граждан и организаций в исполнительном производстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. Екатеринбург, 2009. 52 с.
19. Макушев П.В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження: дис. ... док. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 534 с.
20. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 207 с.
21. Щеглов В.Н. Гражданское процессуальное правоотношение. М.: Юрид. лит., 1966. 167 с.
22. Кузнецов Е.Н. Исполнительное производство Франции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15. М., 2005. 27 с.
23. Гурвич М.А. Особые производства в гражданском процессе. Социалистическая законность. 1958. № 8. С. 25–29.
24. Гетманцев О.В. Звернення судових рішень до виконання в системі цивільного судочинства. Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Збірник наукових праць. Вип. 660: Правознавство. Чернівці, 2013. С. 77–80.
25. Рого А.В. Правоотношения в исполнительном производстве: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. М., 2005. 194 с.
26. Пригуляк В.М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 205 с.
27. Смокович М.І. Оскарження в адміністративних судах рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2012. № 1 (5). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12smidvs.pdf>.
28. Осокина Г.Л. Гражданский процесс. Общая часть: учеб. пособ. М.: Юристъ, 2006. 667 с.
29. Орлов А.В. Административное правосудие как способ обеспечения законности в исполнительном производстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Воронеж, 2011. 24 с.